

Naar een nieuw taalbeleid in de HvA? Discussienotitie

In 2012 verscheen de notitie 'Contouren taalbeleid HvA Nederlands en Engels'. Op verzoek van de rector inventariseren we welke nieuwe acties nodig zijn. Deze notitie is een eerste stap om de discussie hierover te op gang te brengen en faculteiten uit te nodigen mee te denken over inhoud en aanpak. We presenteren enkele bevindingen over het taalniveau van studenten en wat er momenteel gebeurt op het gebied van taalontwikkeling. Afgesloten wordt met enkele vragen aan het onderwijsnetwerk.

Taalniveau van studenten

Taal is belangrijk om in de beroepspraktijk te functioneren en om onderwijs te kunnen volgen. Studenten zijn over het algemeen tevreden over hun taalniveau. Docenten kijken daar met iets andere ogen naar, zo blijkt uit onderzoek van het taalteam van DSZ uit 2015¹. Ruim driekwart van de studenten zegt dat zij weten welk taalniveau vereist is voor het toekomstig beroep. Een even groot percentage vindt dat het eigen taalniveau bij afstuderen voldoende is; 8% vindt van niet. Docenten zijn kritischer: 23% vindt het taalniveau van studenten bij afstuderen voldoende, 33% vindt dit onvoldoende.

Tabel 1 Taalvaardigheid bij afstuderen om toekomstig beroep uit te oefenen

	<i>Voldoende</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Onvoldoende</i>	<i>Weet niet</i>
Oordeel studenten (n=1829)	76%	11,8%	8,4%	3,9%
Oordeel docenten (n=383)	23%	44,1%	32,9%	-

Bron: Taalteam, Dienst Studentenzaken, 2015

Studenten vinden tevens dat hun taalvaardigheid veelal van voldoende niveau is om onderwijs te kunnen volgen, zoals tabel 2 laat zien. Studenten zijn het minst positief over hun vermogen om tentamenvragen te begrijpen.

Tabel 2 Taalvaardigheid om onderwijs te kunnen volgen, oordeel studenten (n=1829)

	<i>Voldoende</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Onvoldoende</i>
Lezen studieboeken, lessen volgen	93,1%	4,8%	2,1%
Begrijpen tentamenvragen	71,6%	15,4%	13%
Formuleren antwoorden op tentamenvragen	81,8%	14,2%	4%
Schrijven verslagen en geven presentaties	78,8%	13,2%	8,1%
Stage lopen (n=795)	80,8%	12,2%	7%

Bron: Taalteam, Dienst Studentenzaken, 2015

In aanvulling op bovenstaande gegevens blijkt dat 14% van de studenten aangeeft moeite te hebben met afstuderen vanwege het taalniveau; volgens 45% van de studenten bereidt de opleiding hen onvoldoende voor op het schrijven van een afstudeerwerkstuk (n=410).

Ook hier zijn docenten kritischer over de taalvaardigheid van studenten: slechts 27% vindt dat bijna alle studenten voldoende taalvaardig zijn om lessen te volgen en studieboeken te lezen. De rest vindt dat minder dan 80% (of soms veel minder) hiertoe in staat is. Ook vindt slechts 3% van de docenten dat bijna alle studenten voldoende taalvaardig zijn om op niveau stukken te schrijven. De rest vindt dat minder dan 80% (of veel minder) van de studenten hiertoe in staat is. Ook t.a.v. het begrijpen van

---

¹ In 2015 is zowel onder studenten als docenten een enquête afgenomen in de faculteiten FBE, FMR, FT en FOO.

tentamenvragen en het helder formuleren van antwoorden zijn de meeste docenten van oordeel dat veel studenten hier moeite mee hebben.

De oordelen van docenten sluiten aan bij bevindingen van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, die in 2015 het rapport 'Vaart met taalvaardigheid; Nederlands in het hoger onderwijs' uitbracht. De Raad constateert dat veel studenten moeite hebben met taalvaardigheid, niet alleen bij de aanvang van de studie, maar ook tijdens de studie. Dat geldt ook voor studenten die zonder deficiënties zijn gestart. Inadequate schrijfvaardigheid springt er daarbij het meest uit (informatie ordenen, verbanden leggen, logisch redeneren). Terwijl competenties als kritisch denken, problemen oplossen en creativiteit juist een uitstekende taalvaardigheid vereisen. Van studenten in het hoger onderwijs mag je terecht een zekere zelfstandigheid en (taal)maturiteit verwachten, zo stelt de Raad, maar het is tegelijkertijd niet vanzelfsprekend dat veel studenten de hoge eisen aan taalvaardigheid op eigen kracht verder ontwikkelen. De Raad pleit daarom voor een structureel taalvaardigheidsbeleid in het hoger onderwijs.

Wat doet de HvA op dit moment aan de taalontwikkeling van studenten?

Aandacht voor taal ligt op drie terreinen die niet los van elkaar te zien zijn:

1. Het ondersteunen van aankomende studenten met een taaldeficiëntie. Het betreft hier studenten die niet voldoen aan taaleisen bij binnenkomst en die gebruik kunnen maken van een remediërend aanbod van DSZ (NT2; taal cursus NL en EN t.b.v. de 21+toets). Het gaat uit van een minimaal beginniveau om een studie te mogen starten.

Verreweg de meeste instromers in de HvA voldoen echter aan de formele toelatingseisen, en daarmee ook aan de formele taaleisen. Ook al zijn de verschillen in taalvaardigheid tussen studenten dan nog steeds erg groot. Het type vooropleiding, de behaalde eindexamencijfers, de al dan niet tweetalige achtergrond en het opleidingsniveau van de ouders spelen hierin een rol.

2. Taalontwikkeling ten behoeve van de beroepsbekwaamheid. De eisen hiervoor zijn vastgelegd in de eindkwalificaties. Het gaat om zowel mondeling en schriftelijk communiceren in het Nederlands en Engels, meestal uitgedrukt in specifieke vaardigheden op het gebied van presenteren, adviseren, rapporteren en gespreksvoering. De ontwikkeling en beoordeling van deze vaardigheden is de verantwoordelijkheid van de opleiding en is gericht op het te realiseren eindniveau van de student.

In de nota 'Contouren taalbeleid in de HvA' van 2012 zijn een aantal afspraken vastgelegd hoe hieraan te werken met als uitgangspunt: taalontwikkeling is geïntegreerd in het (vak)onderwijs. We leiden immers professionals op, taalvaardigheid is een middel voor een succesvolle uitoefening van een beroep. De nota schetste enkele kaders waarbinnen de opleidingen hun taalbeleid konden vormgeven: studenten krijgen feedback op hun taalvaardigheid (eerst formatief, later summatief); er vindt een geïntegreerde beoordeling van taal plaats (d.w.z. in studie- en beroepsproducten in plaats van een contextloze, geïsoleerde toetsing); onderdelen waarop beoordeeld wordt, komen ook in het onderwijs aan bod; na de propedeuse is taal een preconditionie voor een voldoende.

Dat deze afspraken nog lang niet overal gerealiseerd is, blijkt uit de enquête onder studenten (2015; n=1829):

- 59% geeft aan dat docenten regelmatig tot altijd op taal beoordelen;
- 49% geeft aan dat docenten zelden/nooit vertellen of je taalniveau voldoende is;
- 68% geeft aan dat docenten zelden/nooit aangeven hoe je je taalniveau kunt verbeteren;
- 58% geeft aan dat docenten zelden/nooit feedback geven op taal voordat je er op beoordeeld wordt;
- 63% geeft aan dat docenten zelden/nooit voorbeelden van goede of slecht teksten laat zien;
- 47% geeft aan dat docenten zelden/nooit vertellen hoe je een tekst moet schrijven.

Opleidingen kunnen ondersteuning krijgen van het taalteam van DSZ, zowel bij het ontwikkelen van taalbeleid en een taalontwikkelingslijn in het curriculum als bij de toepassing van het ontwikkelde taalbeoordelingsformulier dat (vak)docenten helpt om studenten op een uniforme wijze te beoordelen bij schrijfopdrachten. Faculteiten en opleidingen verschillen in de mate waarin zij gebruik maken van deze mogelijkheden.

Individuele studenten kunnen eveneens een beroep doen op ondersteuning en hebben daarbij de keuze uit het volgende aanbod van DSZ: taalsprekuren voor NL en EN (individuele begeleiding op basis van een hulpvraag); de www.taalwinkel.nl (online testen en advies, o.a. over spelling en het schrijven van bepaalde tekstsoorten); trainingen over studeren met dyslexie; taaluniversum.hva.nl een digitale oefen- en theoriemodule waarmee studenten zelfstandig hun taalvaardigheden kunnen verbeteren. Taaluniversum is gekoppeld aan het taalbeoordelingsformulier zodat de student kan werken aan doelen die de docent heeft aangevinkt.

3. Taalvaardigheid als noodzakelijke voorwaarde voor studiesucces. Taal is belangrijk voor de kwaliteit van leren en studieprestaties, taal- en denkvaardigheden zijn immers sterk verweven. De manier waarop docenten omgaan met de leerstof (in colleges, in keuze van leermiddelen), met opdrachten en toetsen sluit al dan niet aan bij het taalniveau van studenten. Verwachtingen van docenten matchen niet altijd met de capaciteiten van studenten.² Hoe kunnen we ons onderwijs zo inrichten dat taal geen belemmering vormt, maar een bijdrage levert aan de cognitieve en talige ontwikkeling van studenten? Volgens de Raad voor Nederlandse Taal en Letteren (2015) zou elke docent idealiter een taalbewuste docent moeten zijn. Kennis over taal raakt hier aan de kennis over didactiek en toetsing. Het taalteam van DSZ merkt dat vragen van opleidingen die in eerste instantie gingen over taalontwikkeling in het curriculum, langzamerhand veranderen in vragen over toetsing en didactiek. Vandaar dat de training ‘taal en denkdidactiek’ voor docenten is ontwikkeld en coaching op dit gebied gegeven wordt, in langer durende begeleidingstrajecten voor docent of juist in inlooppreekuren. Dit gebeurt ook voor Engels: English as a medium of instruction.

De integratie van expertise op gebied van taal, didactiek en toetsing staat nog in de kinderschoenen, ook landelijk. Maar onder de noemer ‘taalontwikkend vakonderwijs’ krijgt deze integratie steeds meer gestalte. Met veelbelovende resultaten, zo blijkt uit enkele studies.³

² Dit geldt niet alleen voor lesgeven in het Nederlands, maar zeker ook voor lesgeven in het Engels.

³ Zie o.a.: De Boer, M. (2012). *De integratie van taal- en vakonderwijs: bewezen effectief?* / Elbers, E. (2013). Taal- en vakonderwijs in het beroepsonderwijs. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 14, (4 / Schooten, E. van, Emmelot, Y. (2004). *De integratie van taal- en vakonderwijs*.

Hoewel het tweede en derde terrein nauw met elkaar samenhangen - zowel voor het realiseren van beroepsbekwaamheid als van studiesucces is een integratie van taal en vakonderwijs nodig - gaat het hier om wel om verschillende activiteiten en expertises.

Hebben we een duidelijke en gedeelde visie op taalontwikkeling in de HvA?

In de eerder genoemde enquête onder docenten is gevraagd waaraan zij behoefte hebben m.b.t. de taalontwikkeling van studenten. De antwoorden hierop zijn uiteenlopend. Er wordt zowel gepleit voor minder aandacht voor taal als voor veel meer aandacht voor taal. Veelvuldig worden zaken genoemd als selectie voor de poort, toelatingseisen, instaptoetsen, etc. Ook meer taallessen, extra spreekuren en oefeningen voor studenten worden vaak genoemd. Bij sommige docenten ligt de nadruk op meer spelling en grammatica, bij anderen op het ontwikkelen van juist de hogere taalvaardigheden. Bij de meeste docenten op productieve vaardigheden (schrijven, presenteren), bij sommige ook op receptieve vaardigheden (zoals lezen). Ook genoemd, maar in mindere mate zijn zaken die docenten ondersteunen bij de taalontwikkeling van studenten, zoals het werken met beoordelingsformulieren, ondersteuning bij het maken van toetsen of het ontwikkelen van een doorlopende taalleerlijn.

Achter deze diversiteit lijken verschillende visies op taalontwikkeling schuil te gaan. Vinden we het vooral een aansluitingsprobleem tussen middelbare school/mbo en hbo of gaat het om meer dan dat? Is taalontwikkeling een verantwoordelijkheid van de individuele (taalzwakke) student, van een taaldocent of van alle docenten? De nadruk bij de onderzochte docenten lijkt vooral te liggen op de eerste twee, terwijl in de nota 'contouren voor taalbeleid' juist de nadruk lag op het laatste. Is dit misschien ook de reden dat veel doelen nog niet gehaald zijn?

Observaties van medewerkers van het taalteam, die bij veel opleidingen docenten ondersteunen bij het ontwikkelen en uitvoeren van taalbeleid, versterken het beeld van een niet gedragen eenduidige visie op taal. Docenten:

- weten niet altijd wat van studenten verwacht mag worden en zijn zich niet altijd even bewust van de kloof tussen de vooropleiding en het hoger onderwijs. Zij confronteren studenten daardoor met tekstsoorten die ze in hun vooropleiding niet zijn tegengekomen (essay, artikel) of die daar een andere betekenis hadden (betoog) zonder daarbij stil te staan.
- zijn zich niet altijd bewust van de rol die taal speelt in de verwerving en verwerking van vakkennis en -vaardigheden en in de toetsing.
- denken bij taal vooral aan de lagere taalvaardigheden als spelling en grammatica.
- zijn het onderling niet altijd eens over wat een goede uitwerking van verschillende tekstsoorten is en wat de minimale eisen zijn die je vervolgens aan studenten stelt. Of zijn niet op de hoogte welke eisen collega's stellen.

Tegelijkertijd signaleren we ook dat steeds meer docenten de weg weten te vinden naar de training taal- en denkdidactiek en/of vragen om coaching op dit gebied (zowel in NL als in EN). Er zijn dus ook docenten die wel een rol zien voor zichzelf bij de taalontwikkeling van studenten in hun vak.

Vragen en discussiepunten

1. Is bovenstaande analyse herkenbaar voor de eigen faculteit? Aanvullingen, nuanceringen? Is aanvullende informatie nodig?

2. Hoe brengen we expertise op het gebied van taal, didactiek en toetsing structureel bij elkaar t.b.v. taalontwikkelen onderwijs? Met als doel het studiesucces te verhogen.

Het opnemen van de trainingen 'taal- en denkidactiek' en 'English as a medium of instruction' in het aanbod van de HvA Academie is daarvoor niet genoeg. In hoeverre zou de aandacht voor taal opgenomen moeten worden in bijvoorbeeld:

- de BDB;
- het programma robuust en studeerbaar onderwijs;
- trainingen over toetsing en didactiek van de HvA Academie, en de BKE en SKE;
- trainingen voor examencommissies;
- implementatie van het protocol afstuderen.

3. Met taalontwikkelen vakonderwijs worden enkele positieve resultaten geboekt, maar het staat ook nog in de kinderschoenen. Een eenduidige visie op taalontwikkelen onderwijs is er niet in de HvA, al zijn er wel aanzetten toe. Als we expertise op gebied van taal, didactiek en toetsing bij elkaar willen brengen, is deze visie wel nodig. Hoe kunnen we die visie in samenwerking met de faculteiten verder ontwikkelen. Wie kunnen we daarbij betrekken?
4. In aansluiting op voorgaande: als we zicht willen krijgen op welke interventies wel of niet werken m.b.t. taalontwikkelen vakonderwijs, dan zouden we meer onderzoek moeten doen naar de effecten. Dienst Studentenzaken is hier al mee bezig en zoekt actief samenwerking met andere instituten, bijvoorbeeld Arteveldehogeschool. Willen de faculteiten meewerken aan dit soort onderzoek, in de eerste plaats als onderzoeksobject voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek, bijvoorbeeld de afname van een enquête als hierboven beschreven, of een actieonderzoek naar een specifieke interventie? Uiteraard gebeurt dit op sommige opleidingen/faculteiten al, maar we willen graag een algemenere uitspraak en een contactpersoon per faculteit bij wie we met zulke vragen terecht kunnen.